

מסמכי חמאס שנתפסו בעזה חושפים טבח מההלכים שקדמו למתקפת ה-7 באוקטובר

15.10.2024 | זכי שלום written by

עיקר הממצאים

בכתבה מפורטת, המסתמכת על מסמכים רשמיים של החמאס שנפלו לידי צה"ל במהלך המלחמה בחאן יונס, סוקר ה"ניו יורק את טיימס" את המהלכים המרכזיים לקראת המלחמה. על פי הכתבה החל יחיא סינוואר בדיונים לקראת התקפה רבתי על ישראל לפני למעלה משנתיים. על פי התיעוד ניסה סינוואר לשכנע את איראן והחיזבאללה להצטרף למערכה, או לפחות לפתוח חזיתות מלחמה עם ישראל לאחר שהחמאס יבצע מתקפת פתע נגד ישראל שתכלול פלישה לשטח שתביא ל"התמוטטותה" (collapse).

החמאס התכוון לבצע את המתקפה בסתיו 2022, אך דחה זאת כדי לתת הזדמנות לשילובם של איראן והחיזבאללה במתקפה. מן המסמכים מסתבר כי "המצב הפנימי בישראל" היווה אחד הגורמים ש"חייבו" את החמאס לפעול בכיוון של "מערכה אסטרטגית" עם ישראל: "ההתפוררות מבית והמחאות ביישות הישראלית על בסיס כמעט יומיומי" נגד הממשלה החדשה", קבע איסמאעיל האנייה, "הם ההוכחה כי מדינת הכיבוש חווה סדקים של התפוררות לקראת הסתלקותה המוחלטת מארצנו".

ביוני 2023 נפגש בכיר בחמאס (סגנו של סינוואר, חאליל אל חיה) עם גורם איראני בכיר במשמרות המהפכה (מוחמד סעיד איזאדי) וביקש ממנו שארצו תתקוף "אתרים רגישים" בישראל כבר בראשית המערכה. הגורם האיראני הבהיר לו שאיראן והחיזבאללה תומכות במתקפה באורח עקרוני, אך הן זקוקות לזמן נוסף כדי להיערך לקראתה. מן המסמכים לא ברור עד כמה מפורטת הייתה תוכנית המתקפה שהוצגה לגורם האיראני. על פי התיעוד התכוונו אנשי החמאס להציג את התוכנית גם בפני חסן נסראללה, אך לא ברור אם בסופו של דבר התקיימה הפגישה עימו.

החמאס היה בטוח ש"בעלות הברית" שלו תתמוכנה במתקפה באורח עקרוני, אבל סבר שהוא יצטרך לפעול לבד בין השאר כדי להקדים את הצטיידותה של ישראל באמצעים חדישים של הגנה אווירית (הכוונה למערכת "מגן אור", האמורה להיכנס לפעילות מבצעית בשנה הבאה). ההחלטה לתקוף נועדה גם לשבש את המהלכים לקראת נורמליזציה בין ישראל וסעודיה ואת עיבוי המהלכים להגברת השליטה של ישראל ביהודה ושומרון והשתלטות על מסגד אל אקצא. פעילות זו, כך הדגישו ראשי החמאס, "אינה מאפשרת לנו להיות עוד סבלנים".

על רקע ההכנות למתקפה קיבל החמאס החלטה, החל מ-2021, להימנע מעימותים נרחבים עם

ישראל. המטרה הייתה "לשכנע את האויב שהחמאס מבקש רגיעה". כך תוכל המתקפה להתממש בהפתעה מוחלטת. במסגרת זו החליט החמאס להימנע מתגובה כלשהי ביוני 2022 על רקע "צעדים פרובוקטיביים" של אנשי ימין בהר הבית. מנהיגי החמאס, כך מסתבר, דיווחו לראש הזרוע המדינית של חמאס, איסמאעיל האנייה, על "הפרויקט הגדול". לא ברור אם מסרו לו גם פרטים מבצעיים, ואם שיתפו אותו בעיתוי המתקפה.

דיווח זה עומד בסתירה לדיווחים שלפיהם הכחיש מנהיג איראן עלי חמינאי בפומבי שאיראן מילאה תפקיד במתקפה של ה-7 באוקטובר 2023. תיעוד זה מבטל גם דיווח של גורמים בממשל הנשיא ביידן שהציגו מידע מודיעיני שלפיו ההנהגה באיראן "נתפסה בהפתעה" נוכח המתקפה של החמאס.

גורמים רשמיים בצה"ל אישרו כי ההערכה בקרב רשויות הביטחון היא שמדובר במסמכים אמיתיים. דעה דומה הוצגה גם על ידי מומחים לדרך קבלת ההחלטות של החמאס. הגם שתוכניות המתקפה של החמאס היו בידיה של ישראל, ההערכה הייתה שאין לחמאס כוונות או יכולות לממש מתקפה כזו. ישראל, חמאס וחיזבאללה סירבו להגיב על התיעוד.

משלחת איראן באו"ם הכחישה את הידיעות על מעורבות איראנית בהכנות למתקפה: "כל ההחלטות בנושא ההתקפה ודרך מימושה התקבלו על ידי החמאס בלבד. כל ניסיון לקשור את איראן והחיזבאללה לאירועי ה-7 באוקטובר 2023 מבוססים על מסמכים מפוברקים".

המסמכים אינם מציינים את שמות המשתתפים בדיונים. עם זאת, עולה מהם בבירור שיחיא סינוואר לקח חלק בכל הדיונים. על פי התיעוד תוכנית המתקפה כללה השתלטות על 46 עמדות של אוגדת עזה; פגיעה בבסיס חיל האוויר ובמתקני מודיעין בדרום הארץ. ההערכה הייתה שפגיעה קשה במתקנים צבאיים תקל על המתקפה ביישובים אזרחיים בדרום, שתתממש לאחר מכן. ראשי החמאס, כך מסתבר, חששו מפני זליגת מידע לישראל על המתקפה הצפויה, ולפיכך הגבילו את המידע לגורמים בכירים בלבד, עד שעות ספורות לפני המתקפה.

ראשי החמאס היו מודעים לכך שעזה תספוג מכות קשות מידי ישראל בגין מתקפה זו. באחת הישיבות סינוואר מתייחס ל"הקרבה הרבה" שתידרש מן הפלסטינים על רקע תגובותיה הצפויות של ישראל למתקפה. במהלך המלחמה התייחסו ראשי החמאס להיקף הגדול של פגיעות באזרחים והרס מבנים רבים ברצועת עזה. עם זאת, הם טענו שזהו "מחיר" שהפלסטינים חייבים לשלם כדי להשיג חופש.

בדצמבר 2022 קמה ממשלת ימין בראשות נתניהו. ראשי החמאס שדנו בכך הדגישו שהם נזקקו לזמן כדי לבחון את מהלכיה של הממשלה. בישיבה נדונו בהרחבה פעולותיו של השר איתמר בן גביר, ובעיקר הסיור שלו בהר הבית, והאיום שנוצר על מסגד אל אקצא. ראשי החמאס העריכו שפעילותה של ממשלת נתניהו תסייע להם לגבש את תמיכת בעלות הברית של החמאס במתקפה. במפגש במאי 2023 הביעו סינוואר ואנשיו שביעות רצון מכך שלא נוצר עימות עם ישראל סביב הרמזדאן והפעילות של גורמי ימין בהר הבית.

הועלתה הצעה לבצע את המתקפה ב-25 בספטמבר 2023, שבו יחול יום הכיפורים. הצעה אחרת גרסה לערוך אותו ב-7 באוקטובר 2023, שבו יחול חג שמחת תורה. משתתפי הפגישה הדגישו את הצורך להימנע מעימותים כלשהם עם ישראל העלולים לשבש את המתקפה. על רקע זה הם ציינו את הצורך לרסן את פעולות הג'יהאד האסלאמי נגד ישראל: "עלינו ליצור את הרושם", כך הם הדגישו, "שהחמאס שואף לחיים נורמליים ושגשוג כלכלי".

על פי התיעוד של הישיבה באוגוסט 2023, חאליל אל חיה התכוון להציג את התוכנית גם בפני נסראללה, אך הפגישה עימו נדחתה. התיעוד מפרך את הדיווחים על מחלוקת בין הזרוע המדינית בחמאס בראשות איסמאעיל האנייה לבין הזרוע הצבאית. התיעוד מצביע על כך שהועבר לידי האנייה מידע רגיש, וכי נקבע שהוא היחיד בזרוע המדינית שיקבל תדרוכים על המתקפה הצפויה. עם זאת, ככל הנראה הוא קיבל דיווח על המתקפה הצפויה רק שעות ספורות קודם למימושה.

בתיעוד מצוין שחאליל אל חיה הבהיר לנציג האיראני איזאדי שהחמאס יזדקק לסיוע איראני בצורה של פגיעה באתרים ישראליים רגישים "בשעה הראשונה" של המתקפה. בסופו של דבר הביעו ראשי החמאס תקווה שבעלי הברית שלהם לא ישאירו אותם "חשופים", אם כי הם יצטרכו לבצע את המתקפה בעצמם.

תובנות העולות מן התיעוד

איראן: מן התיעוד עולה באורח חד-משמעי שאיראן הייתה מעורבת בהכנות שהובילו למתקפת החמאס. איראן עצמה וגם ממשל הנשיא ביידן הכחישו זאת. הנשיא ביידן עצמו קבע שאין ראיות לכך שאיראן ידעה על המתקפה הצפויה. לא ברור לנו אם דבריו נובעים מחוסר מידע של רשויות הביון של ארצות הברית באשר לתפקידה של איראן במתקפת החמאס. אפשרות אחרת היא שהממשל ביקש למנוע בכל מחיר הרחבת המלחמה בכיוון של עימות בין ישראל ואיראן. לשם כך היה מוכן למסור דיווח שאינו אמת.

איראן, ככל שעולה מן התיעוד, לא הייתה מוכנה להתחייב להצטרף למתקפה של החמאס; מצד שני היא גם לא השיבה על כך בשלילה גמורה. לנו נראה שאיראן חששה מתגובה ישראלית נגדה שתגבה ממנה מחיר גבוה. על רקע זה היא בחרה "לשבת על הגדר": להביט מן הצד כיצד מתפתחת המתקפה של החמאס.

להערכתנו, אם היה מסתבר לה שמתקפת החמאס משיגה הישגים אסטרטגיים: פגיעה במרכזי אוכלוסייה במרכז הארץ; השתלטות על בסיסי צבא, בדגש על חיל האוויר והמודיעין; הוצאת מערכת קבלת ההחלטות במדינה משיווי משקל ? רבים היו הסיכויים שאיראן והחיזבאללה ייכנסו למערכה באורח פעיל.

אם כך היה קורה מדינת ישראל הייתה נכנסת למצב של סכנה קיומית של ממש ? מצב שהיא לא חוותה מאז מלחמת העצמאות. בכל מקרה, חשוב לציין שמדינת ישראל חייבת להדגיש

ש"החשבון" שלנו עם איראן אינו מסתכם רק בשני מטחי הטילים ששוגרו לעבר מדינת ישראל ב-14 באפריל וב-1 באוקטובר 2024. ה"חשבון" שלנו מתייחס גם לתפקיד שהיא מילאה בהרצת מתקפת החמאס ב-7 באוקטובר 2023.

ממד ההרתעה: מסמכי החמאס מפגינים באורח ברור וחד-משמעי, ובמידה רבה גם מצמרר, את קריסת ההרתעה של מדינת ישראל בתקופה שקדמה לאוקטובר 2023. ארגון טרור קטן יחסית אינו מרגיש מורתע מן האפשרות שהוא יצליח להציב בפניה של מעצמה אזורית כמו ישראל סכנה קיומית של ממש. השאלה העיקרית העומדת לפתחנו היא כיצד הגענו למצב הזה.

הדימוי ההרתעתי של ישראל מול "ציר הרשע" הוא תוצאה של מודעות החמאס, החיזבאללה ואיראן: א. ליכולותיה של ישראל, ב. למידת נחישותה לעשות שימוש ביכולות אלה. אין לי ספק ששלושת מרכיבי "ציר הרשע" מודעים היטב ליכולות האדירות שיש בידי ישראל ולמחיר הכבד שהיא יכולה לגבות מהם בגין המתקפה נגדה. איראן, כך דווח בתקשורת, מאמינה שלישראל יש גם אופציה גרעינית. הדבר גם מקבל ביטוי במסמכי החמאס.

להערכתנו, נקודת החולשה של מדינת ישראל אינה נעוצה בהערכת יכולותיה, אלא בהערכת נחישותה לעשות שימוש ביכולות אלה. ראשי "ציר הרשע" יכלו אפוא להעריך שלמרות האופי החריג באורח קיצוני של המתקפה נגד ישראל, בסופו של דבר ישראל תימנע "מלשבור את הכלים". היא תגבה מחיר כבד מן החמאס אך לא תוכל לעמוד בלחצים להפסיק את פעילותה הצבאית בטרם השיגה את היעד המרכזי שלה ² הכרעת החמאס.

מרכיבי ציר הרשע היו מודעים היטב לחולשתה של החברה הישראלית, למחלוקות הקשות בתוכה בסוגיות רבות ומגוונות; לערעור ההולך וגובר סביב כללי המשחק הדמוקרטיים הקיימים במדינה; לתופעת הסרבנות שהלכה והתגברה; להתנגדות הרבה להמשך כהונתו של בנימין נתניהו ולמדיניות שהוא מוביל. חולשות אלה לא תאפשרנה למדינת ישראל לדבוק בנחישות חסרת פשרות להשגת יעדיה.

מרכיבי "ציר הרשע" יכלו להעריך שבטווח זמן כלשהו תתעוררנה מחלוקות קשות בהנהגת המדינה סביב התגובות נגד מתקפת החמאס; תמונות קשות שתופצנה בעולם על ההרג וההרס הרב ברצועה יובילו ללחץ רב על ההנהגה בישראל להגיע להפסקת אש בהקדם. הממשל האמריקני, שבו ישראל תלויה במידה רבה, ימנף מערכת של תביעות מלוות באיומים כלפי ההנהגה בישראל להגיע להסדרה כלשהי. מדינות אירופה תצטרפנה למאמצים להשגת הפסקת אש, תוך הצבת איומים בסנקציות נגד ישראל. למותר לציין שגם האו"ם יטה שכם לפעילות לריסונה של מדינת ישראל.

גורמי "ציר הרשע" יכלו להעריך שגם בתוך החברה הישראלית תלכנה ותגברנה המחאות סביב המחיר היקר שישראל משלמת בגין המלחמה, בייחוד אם יהיו נפגעים רבים בקרב אזרחי המדינה וחיילי צה"ל. ייתכן מאוד שהחמאס "בנה" על כך שיהיו בידי חטופים ישראלים ² דבר שיעצים עוד יותר את כוחו במאזן האימה מול ישראל. בפועל, הימצאות עשרות חטופים בידי

החמאס החלישה מאוד את כוח המיקוח של ישראל מול ציר הרשע, והיא מאיימת עד היום לסדוק את ההסכמה הרחבה שיש בחברה הישראלית סביב המלחמה.

סיכום והמלצות

כמו לפני מלחמת יום הכיפורים, מדינת ישראל לקתה בשנים האחרונות בתחושה של ביטחון ועוצמה שסנוורו אותה ואת יכולתה לראות את הסכנות המתרגשות עליה. תחושת הביטחון, יש להודות, לא הייתה בלתי מבוססת. מעמדה המדיני והכלכלי של ישראל נראה יציב ופורח; הסוגיה הפלסטינית שהעיבה בשנים קודמות על יחסי ישראל-ארצות הברית ירדה במידה רבה מסדר היום; היכולת הטכנולוגית והמדעית של ישראל הפכה אותה למעצמה בקנה מידה בינלאומי; לאורך הגבולות, למעט רצועת עזה, שררה רגיעה ארוכת שנים; העימותים הצבאיים של ישראל מול החמאס הפכו למעין שגרה של התכתשות שבסופה מושג הסדר שמחזיק מעמד שנה-שנתיים; איראן אינה מצליחה להתקדם באורח משמעותי לעבר יכולת גרעינית.

מן המסמכים עולה שישראל לא העריכה את הדבקות של החמאס בהשגת יעדיו, את הקנאות הרבה שבה הוא פועל, ואת נכונותו לשלם מחיר כבד להשגת מטרותיו. על פי דיווחים שונים היו בעזה עד כה: 42 אלף הרוגים; 97 אלף פצועים. 1.9 מליון עקורים.

בעיקר הייתה לישראל הערכת חסר סביב התחכום הרב שבו הוא מסוגל לפעול וליצור מצב של הונאה אסטרטגית מול ישראל. בתחבולות שונות, יש להודות, הצליח החמאס לנצל את התמימות הרבה של החברה הישראלית, ליצור לעצמו דימוי של ארגון השואף להיטיב עם בני עמו, ולדאוג בעיקר לרווחתם הכלכלית. ההתגריוות שלו בישראל לאורך הגדר נתפסו כ"צורך נסבל" שלו להציג את עצמו כמי שדבק בהמשך "ההתקוממות" נגד ישראל מול מתנגדיו בעולם הערבי.

בנסיבות אלה מדינת ישראל חייבת "להחליף דיסקט" במסגרת מהלכיה מול שלושת מרכיבי "ציר הרשע", וגם מול הממשל האמריקני. ישראל צריכה להפנים שנקודת התורפה שלה היא בהערכת האויב את נחישותה לממש את יעדיה. בכל העימותים הקודמים צדק החמאס בהערכתו: ישראל הפסיקה את הלחימה בטרם השיגה את יעדיה. הפעם היא חייבת לדבוק ללא לאות במימוש יעדי המלחמה. רק כך היא תוכל, אולי, לשקם את הדימוי ההרתעתי שלה לאורך שנים רבות. זוהי שעת מבחן לישראל. היא חייבת להמשיך ולחתור להכרעה ברורה וחד-משמעית שְׁתִּקְבֵּעַ את מעמדה כמי שניצחונה בעימות הנוכחי אינו מוטל בספק.